

УДК 005.35:339.17

СИЧОВА Ніна, к. е. н., доцент кафедри менеджменту КНТЕУ

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтовано поняття "механізм управління соціальним розвитком підприємства". Систематизовано ключові фактори впливу на процес імплементації такого механізму.

Ключові слова: соціальний розвиток підприємства; механізм управління соціальним розвитком підприємства.

Сычѳва Н. Управление социальным развитием предприятия. Обосновано понятие "механизм управления социальным развитием предприятия". Систематизированы ключевые факторы влияния на процесс имплементации такого механизма.

Ключевые слова: социальное развитие предприятия; механизм управления социальным развитием предприятия.

Постановка проблеми. Становлення в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки потребує удосконалення соціально-трудо-вих відносин та соціальної сфери підприємства в цілому. Посилення уваги до соціального розвитку підприємства (СПП) обумовлено стійким збільшенням значення соціальних факторів у підвищенні економічної ефективності його діяльності.

Наявність передумов щодо позитивних змін у соціальному середовищі підприємства дає можливість окреслити реальні цілі соціального розвитку, забезпечити необхідними ресурсами їх досягнення, організувати проведення відповідних заходів тощо. Саме виконання таких завдань підпорядкована дія механізму управління соціальним розвитком підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем СПП присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: С. Бая [1], В. Жуковської [2], І. Миколайчук [3], В. Пономаренка [4], М. Саприкіної [5] та ін.

Незважаючи на значний внесок цих науковців у вирішення теоретико-методологічних проблем управління соціальним розвитком підприємства, у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі відсутній комплексний підхід до дослідження проблем формування та імплементації механізму управління СПП.

Метою дослідження є визначення сутності поняття "механізм управління соціальним розвитком" та обґрунтування його ролі в розвитку підприємства.

Матеріали та методи. Теоретичною та методологічною основою цієї статті стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців за означеною проблематикою. Під час дослідження використано загальнонаукові методи пізнання, що надало можливість досягти концептуальної завершеності та комплексності дослідження.

На основі застосування методів формальної логіки – аналізу і синтезу, індукції і дедукції – визначено зміст і сутність понять "соціальний розвиток підприємства" та "механізм управління соціальним розвитком підприємства". Методами діалектичної логіки – наукової абстракції, єдності історичного і логічного – сформульовано основні принципи імплементації механізму управління СРП.

Результати дослідження. Аналіз і узагальнення існуючих інтерпретацій сутності СРП дозволили трактувати поняття "соціальний розвиток підприємства" як прогресивні кількісні, якісні й структурні організаційні зміни, спрямовані на вдосконалення соціального середовища підприємства і сфери соціальних взаємовідносин із зацікавленими в діяльності підприємства групами – власниками, персоналом, споживачами, громадськістю, бізнес-партнерами на засадах соціального партнерства і партисипативного підходу в управлінні.

До ключових детермінант СРП запропоновано віднести: соціальну відповідальність підприємства перед суспільством; розвиток системи компенсації трудової участі персоналу; соціальний розвиток персоналу підприємства; розвиток соціальної інфраструктури підприємства; перманентне навчання і розвиток персоналу підприємства; розвиток організаційної культури.

Управління СРП являє собою сукупність способів, прийомів, процедур, що дозволяють вирішувати соціальні проблеми на основі наукового підходу, знання закономірностей протікання соціальних процесів, чіткої кореляції з кадровою політикою підприємства і орієнтацією на вивірені соціальні нормативи.

У сучасному розумінні управління СРП – процес удосконалення внутрішнього соціального середовища та умов реалізації трудової діяльності персоналу, який дозволяє підприємствам досягти високих результатів господарської діяльності. З цією метою необхідно чітко визначити реальні цілі соціального розвитку, забезпечити їх досягнення необхідними ресурсами, організувати проведення відповідних заходів тощо, тобто сформулювати механізм управління соціальним розвитком підприємства.

Розглянемо основні тлумачення поняття "механізм" та його ключових похідних (табл. 1).

Аналіз визначень поняття "механізм" і його похідних дозволяє зробити висновок, що відсутнє визначення поняття "механізм управління соціальним розвитком підприємства", хоча в наукових працях можна зустріти характеристику окремих інструментів та елементів

управління соціальним розвитком як відповідні механізми: наприклад, соціальне планування, соціальний пакет, корпоративна соціальна відповідальність, соціальний аудит тощо.

Таблиця 1

Визначення поняття "механізм" та його ключових похідних

Термін	Визначення
Механізм	Система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [6]
Механізм управління	Спосіб приведення об'єкта управління до певного бажаного стану [7]
	Цілеспрямована динамічна сукупність усіх елементів і складових, які використовуються чи можуть бути використані для управління підприємством та його ресурсами [8]
Механізм управління соціально-економічною системою	Сукупність заходів управлінського впливу на її стан [9]
Механізм управління підприємством	Сукупність форм, структур, методів та засобів управління, які об'єднані загальною метою [4]
Механізм управління розвитком підприємства	Найбільш активна частина системи управління, що забезпечує можливість цілеспрямованого розвитку підприємства і являє собою сукупність засобів управління, які включають інструменти та важелі, що відповідають орієнтирам, наслідкам, критеріям відбору та оцінки, обмеженням та вимогам процесу розвитку підприємства з урахуванням визначеної стадії циклу його розвитку, а також організаційних та економічних методів управління [7]

Систематизація існуючих думок щодо сутності та змісту механізму управління СРП дозволила дійти висновку, що "механізм управління соціальним розвитком підприємства" являє собою сукупність взаємопов'язаних дій та інструментів, що забезпечують можливість прийняття та реалізації управлінських рішень щодо управління соціальним розвитком підприємства. Це трактування дає можливість виділити такі складові елементи механізму управління соціальним розвитком: мета, завдання, принципи, напрями, методи, інструменти, органи управління та результати.

Вказані елементи механізму та взаємозв'язки між ними фактично визначають параметри та умови розробки механізму управління соціального розвитку, виступаючи своєрідним каркасом, що забезпечує основу для розробки структурної моделі і, як наслідок, реалізацію процесу СРП (рис. 1).

Результативне функціонування механізму управління соціальним розвитком визначається наявністю відповідного забезпечення процесу управління підприємством і реалізації його стратегії соціального роз-

витку, що включає такі елементи: нормативно-правове, організаційне, методичне, інформаційне, ресурсне забезпечення.

На рис. 2 систематизовано та представлено ключові фактори, що забезпечують імплементацію механізму управління соціальним розвитком підприємства. Насамперед, це дієвий механізм мотивації персоналу, який базується на переважно відрядній системі оплати праці, системі матеріального заохочення за успіхи в роботі тощо.

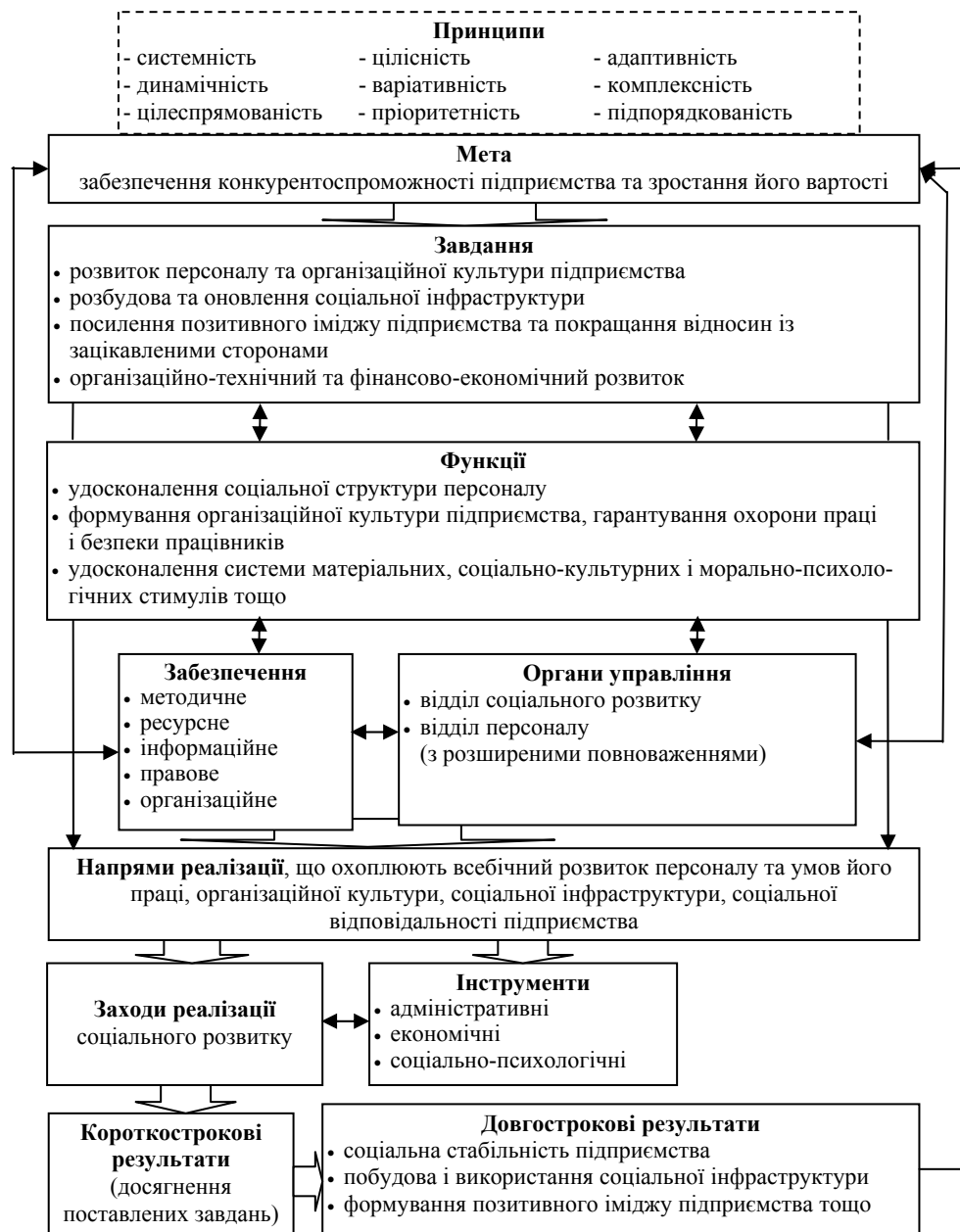

Рис. 1. Механізм управління соціальним розвитком підприємства (складено автором за [9; 10])

Рис. 2. Ключові фактори впливу на процес імплементації механізму управління соціальним розвитком підприємства
(складено автором за [7; 10; 11])

Принципово важливим моментом також є формування демократичних відносин у колективі підприємства, які характеризуються взаємною повагою до діяльності та переконань співробітників. Співпраця збагачує прийоми і методи роботи усіх зацікавлених сторін, створює надійне підґрунтя для ефективних спільних дій у майбутньому, у тому числі в процесі формування і реалізації механізму управління соціальним розвитком підприємства.

Висновки. За результатами систематизації наявної наукової інформації визначено, що механізм управління соціальним розвитком підприємства являє собою сукупність взаємопов'язаних дій та інструментів, які забезпечують можливість прийняття та реалізації управлінських рішень щодо управління СРП.

Ефективно функціонуючий механізм управління СРП дозволяє цілеспрямовано впливати на його соціальну підсистему з метою досягнення більш високого рівня розвитку підприємства в цілому та передбачає такий тип змін, що визначається переходом усіх соціальних відносин та процесів до якісно нового стану.

Завдання соціального розвитку підприємства потребують системного і цільового підходів до управління ним, а також розробки та впровадження відповідного механізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бай С. І.* Розвиток організації: політика, потенціал, ефективність : монографія / С. І. Бай. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. — 280 с.
2. *Zhukovska V. M.* Evaluation of the social partners of trade / V. M. Zhukovska, I. P. Mykolaichuk // Bulletin of Kyiv National Trade and Economic University. — 2013. — № 6. — Р. 96–106.
3. *Миколайчук І. П.* Проблеми та перспективи інноваційного розвитку соціальної відповідальності малого бізнесу / І. П. Миколайчук // Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту. — 2014. — Вип. 2. — Ч.3. — С. 36–40. — (Сер.: Економічні науки).
4. *Стратегічне управління організаційними перетвореннями на підприємствах : наук. вид. / за ред. В. С. Пономаренко.* — Х. : ХНЕУ, 2005. — 452 с.
5. *Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика : посібник / М. А. Саприкіна, М. А. Саєнсує, А. Г. Зінченкота [та ін.] ; за наук. ред. О. С. Редькіна.* — К., 2011. — 480 с.
6. *Економічна енциклопедія ; ред. кол. С. В. Мочерний [та ін].* — У 3 т. — Т. 2. — К. : Академія, 2001. — 848 с.
7. *Раєвнева О. В.* Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О. В. Раєвнева. — Х. : ІНЖЕК, 2006. — 496 с.
8. *Абасс К. Дж.* Теоретические аспекты исследования механизма управления ресурсами предприятия [Електронний ресурс] / К. Дж. Абасс. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_10_2/abass.pdf.

9. Сардак С. Е. Механізм управління соціально-економічною системою [Електронний ресурс] / С. Е. Сардак. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ever/2010_1/26.pdf.
10. Социально-экономический потенциал региона : монография / А. М. Телиженко, Е. В. Лапин, Л. Г. Мельник, С. Н. Ильяшенко, В. Н. Кислый [и др.] ; под общ. ред. О. Ф. Балацкого. — Сумы : Унт-ская книга, 2010. — 364 с.
11. Соціальна відповідальність бізнесу як соціально-економічний феномен / І. Ворончак // Відповідальна економіка. — 2009. — 120 с.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2015.

Sychova N. Management of social development in enterprises.

Background. Suggested scientific article is devoted to the issue of the formation and implementation of mechanism for managing social development of trade enterprise.

Review of scientific resources in this sphere indicates that among scientists discussions are conducted on comprehensive approach to the investigation of these problems.

The aim of the research is to define the essence of mechanism for managing social development and to justify its role in an enterprise.

Materials and methods. Works of domestic and foreign scientists on the issue were the theoretical and methodological base of the article. The following methods were used in the course of the research: general scientific, formal (analysis and synthesis, induction and deduction) and dialectic (scientific abstraction, unity of historic and logical) logics.

Results. The effective functioning of the management of social development is determined by existence of relevant process management software in a company and the realization of its social development strategy that includes the following elements: normative and legal, organizational, methodological and information resources.

Key factors that provide implementation mechanism for managing social development of trade enterprise are an effective mechanism of staff motivation; favorable socio-psychological climate in the team; measures for vocational guidance and social inclusion of staff; mechanism of labour potential formation of the enterprise; improving the working conditions of the personnel of the company; formed mechanism of improving social and labour relations; mechanism of social systematization and regulation; training; improving the living conditions of workers and program of improvement of company's corporate culture.

Conclusion. Thus, the problem of social development of trading enterprises need systematic and targeted approaches to its management and the development and implementation mechanism for social development management.

Keywords: social development in enterprise; management mechanism of social development in enterprise.

REFERENCES

1. Baj S. I. Rozvytok organizacii': polityka, potencial, efektyvnist' : monografija / S. I. Baj. — K. : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2009. — 280 s.
2. Zhukovska V. M. Evaluation of the social partners of trade / V. M. Zhukovska, I. P. Mykolaichuk // Bulletin of Kyiv National Trade and Economic University. — 2013. — № 6. — P. 96–106.
3. Mykolajchuk I. P. Problemy ta perspektyvy innovacijnogo rozvytku social'noi' vidpovidal'nosti malogo biznesu / I. P. Mykolajchuk // Nauk. visnyk Herson. derzh. un-tu. — 2014. — Vyp. 2. — Ch. 3. — S. 36–40. — (Ser.: Ekonomichni nauky).
4. Strategichne upravlinnja organizacijnymy peretvorennyamy na pidpryjemstvah : nauk. vyd. / za red. V. S. Ponomarenko. — H. : HNEU, 2005. — 452 s.

ПІДПРИЄМНИЦТВО

---

5. *Korporatyvna social'na vidpovidal'nist'*: modeli ta upravlins'ka praktyka : posibnyk / M. A. Saprykina, M. A. Sajensus, A. G. Zinchenkota [ta in.] ; za nauk. red. O. S. Red'kina. — K., 2011. — 480 s.
6. *Ekonomichna encyklopedija* ; red. kol. S. V. Mochernyj [ta in]. — U 3 t. — T. 2. — K. : Akademija, 2001. — 848 s.
7. *Rajevnjeva O. V.* Upravlinnja rozvytkom pidpryjemstva: metodologija, mehanizmy, modeli : monografija / O. V. Rajevnjeva. — H. : INZhEK, 2006. — 496 s.
8. *Abass K. Dzh.* Teoreticheskie aspekty issledovanija mehanizma upravlenija resursami predprijatija [Elektronnyj resurs] / K. Dzh. Abass. — Rezhim dostupu : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsnu/2011_10_2/abass.pdf.
9. *Sardak S. E.* Mehanizm upravlinnja social'no-ekonomichnoju systemoju [Elektronnyj resurs] / S. E. Sardak. — Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ever/2010_1/26.pdf.
10. *Social'no-jekonomicheskij potencial regiona* : monografija / A. M. Telizhenko, E. V. Lapin, L. G. Mel'nik, S. N. Il'jashenko, V. N. Kislyj [i dr.] ; pod obshh. red. O. F. Balackogo. — Sumy : Unt-skaja kniga, 2010. — 364 s.
11. *Social'na vidpovidal'nist' biznesu jak social'no-ekonomichnyj fenomen* / I. Voronchak // Vidpovidal'na ekonomika. — 2009. — 120 s.